

ŞIRVAN FOLKLOR MÜHİTİ VƏ SEYFƏDDİN QƏNİYEV

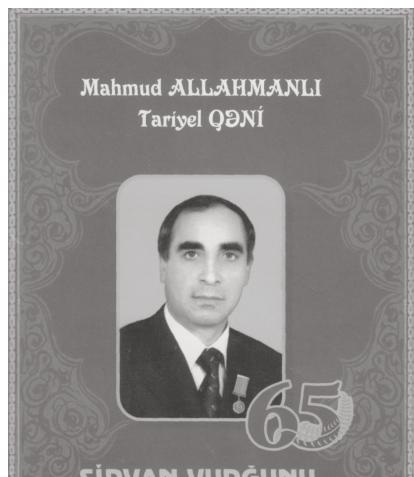
Mahmud ALLAHMANLI,
filologiya elmləri doktoru,
professor

Folklorşunas alimimiz, xalq ədəbiyyatının, aşiq yaradıcılığının yorumlu tədqiqatçısı Seyfəddin Qəniyevin altmış beş yaşı tamam olur. Tanrıının verdiyi ömrü payını hərə bir cür yaşayır. Seyfəddin müəllim isə çox az-az adama nəsib olacaq şərəflü bir ömrü yolundadır. Bu gün bəlkə də onun etdiklərinin çoxları fərqli deyilik. Ancaq görkəmli alimimiz yorumdan, usanmadan müqəddəs bir yoluñ yolcusudur. Gördükleri, yazdıqları ilə əbədiyasharlıq abidəsi ucaltmışdır. Sözün həqiqi mənasında ziyalılıq nümunəsinə çevrilmişdir. Cəsarətə deyə bilərəm ki, onun qəlbini vətən, yurd, xalq sevgisi ilə yoğrulmuşdur. Qəlbinin rübabı Şirvan ellərinin dilindən, ürəyinin başından qopan nəğmədi, bayatıdı, dastındı, nağıldı, elat söyləmələrədi. "Aşıqlar və el şairləri" (ADPU, 1993), "Şirvan aşıqları" (ADPU, 1993), "Samaxı" (Bakı, Bilik, 1994), "Bu yol Şirvan yoludur" (ADPU, 1993), "Şirvan folklor antologiyası" (ADPU, 1994), "Sənətdə yaşayan ömürlər" (ADPU, 1995), "Mən bu elin oğluyam" (ADPU, 1995), "Dağdan ağır elim var" (ADPU, 1996), "Şirvanın qadın şairləri" (ADPU, 1996), "Şirvan folklor mühiti" (Bakı, Ozan, 1997), "XX əsr Şirvan aşıqları" (Bakı, Ozan, 1997), "Aşıq şeirinin poetikası" (ADPU, 1999), "Şirvanın 350 şairi" (Bakı, Ünsiyyət, 1999), "Şamaxı məktəbləri, maarif fədailəri" (Bakı, Ünsiyyət, 1999), "Adım Aşıq Şakir, mahalim Şirvan" (Bakı, Nurlan, 2001), "Dağ Kolanı – elim mənim" (Bakı, Nurlan, 2001), "Mən Abbasam Cəyirlidi məkanım" (Bakı, Nurlan, 2002), Şirvanlı Aşıq Mirzə Bilal" (Bakı, Nurlan, 2003), "Şirvanlı Aşıq Xanmusa" (Bakı, Nurlan, 2004), "El şairi Naburlu Badam" (ADPU, 2005), "Şirvanın 565 şairi" (Bakı, Nurlan, 2012) və s. təxminən, 65 kitabı məhz bu vurguluñluñ boy göstərmüşdür. Bunların bir hissəsi elmi-nəzəri xarakterli araşdırımlardır ki, Azərbaycan folklorşunaslığının, daha doğrusu, Şirvan folklor mühitinin regional xüsusiyyətlərinin araşdırmasına həsr olunmuşdur. Bunnar onun bir istiqamətdə elmi-nəzəri görüşlərini, folklorşunas qənaətlərini özündə aydınlaşdırır. Seyfəddin Qəniyevin folklorşunas fəaliyyətinin ağırlıq mərkəzini toplayıcılıq fəaliyyəti təşkil edir. Onu da əlavə edək ki, folklorşunaslıqda həm toplayıcı, həm də tədqiqatçı kimi sistemli şəkilde fəaliyyət göstərmək çox az alımlarımıza nəsib olubdur. Seyfəddin müəllim öz gördüyü işlərlə həmin az alımlarımdır ki, toplayıcıqla tədqiqatçılığı özündə birləşdirə bilibdir. M.Mahmudbəyov, E.Sultanov, H.Zeynalı, V.Xuluflu, Y.V.Çəmənzəminli, S.Mümtaz, H.Əlizadə, M.H.Təhma-

sib, M.Həkimov, P.Əfəndiyev, İ.Abbaslı nəslinə mənsub, onların yolunu uğurla davam etdirən alımlarımızdır. Məhz bunun nəticəsidir ki, onu tanıyanlar, yazdıqlarına az-çox bələd olan insanlar alimin ad və soyadının əvvəlinə mürakkəb təyin əlavə edərək, hörmət əlaməti olaraq onu "Şirvan vurğunu, yollar yorğunu" adlandırlırlar. Altıñ beş illik fealiyyətinə həsr olunmuş kitabın adı da elə bu deyimdən götürülmüş və "Şirvan vurğunu, yollar yorğunu" adlanmışdır. Dögrudan da, folklorşunas alimimiz Şirvan folklorunun toplanıb öyrənilməsi yolunda ürəyini şam edibdir. Onun bütün varlığı, fəaliyyəti, düşüncəsi bizim dövlətçiliyimizin, ədəbiyyatımızın beiyi olan Şirvanla bağlıdır. Toplayıb yazdıqları bunun göstəricisidir..

Seyfəddin Qəniyev klassik folklorşunaslar nəslindəndir. Onun zəngin toplayıcılıq fəaliyyətini çağdaş Azərbaycan folklorşunaslığında heç kəslə müqayisə eləmək olmaz. Şirvan folklor mühiti bu gün daha çox S.Qəniyevin etdikləri ilə faktlaşır. Heç şübhəsiz, bundan sonra da belə olacaqdır. Etiraf edək ki, bu mühiti öyrənmək istəyəcək hər hansı bir folklorşunas, ziyalı onun kitablarını ilk öncə axtaraçaq və ondan istiqamət almaqla mühiitin ümumi mənzərəsini özü üçün aydınlaşdıracaqdır. Düzdür, mühiitin folklor örnəklərinin toplanması, nəşri və tədqiqi sahəsində həmyerliş, gö-

düşünürsən ki, bəlkə də bu sıralanmadan bir neçə dəfə çox sənətkarın adı hələ də gizlinlərdə qalmışdır. Çünkü Azərbaycanımızın başı bələti taleyi nə qədər müşkullərdən, qandan-qadan keçibdir. Xalqımız bu torpaqları qanla sulayıbdir. Düşmənlərin yüz illər boyu bitib-tükənməyən iddiaları olmasın itkilərə, fəlaketlərə yol açıbdir. Ona görə də Azərbaycan xalqının zəngin mədəniyyəti, ədəbiyyati da həmin ağrıları yaşamışdır. Şirvan mühiti də onun bir hissəsi kimi eyni aqibətlidir. Seyfəddin Qəniyev onların aranıb-axtarılmasının, daha geniş kontekstdə öyrənilməsinin başlangıcını qoymuşdur. Ötən əsrin 90-cı illərindən təməli qoyulan "Beytüs-Səfa" davamçıları" məcməüsü bu gün də məhz həmin zənginliyinin təkrarən ortaya qoyulmasının göstəricisidir.. Ruhı Şirvanidən, Kafyəddin Ömərdən, Xaqani Şirvanidən, Vəhidəddindən, İzəddin Şirvanidən, Fələki Şirvanidən, Zülfüqar Şirvanidən, Nəsimi Şirvanidən, Bədr Şirvanidən, Seyid Əzim Şirvaniyə, Soltan Məcid Qənizadəyə, Mahmudbəy Mahmudbəyova, Abbas Səhhətə, Məhəmməd Hadiyə, Mirzə Ələkbər Sabirə və b. yüzlərlə sənətkara gələn yoluñ ucu-buçağı görünmür. Bunlar hamısı ədəbiyyatımızın, milli-mənəvi düşüncəmizin qan daşıyan damarlarıdır, döyüñən nəbzidir. Xalqımız bu kimi sənətkarların sayəsində ayağa durub, ən çətin məqamlarda onların səsliydiyi böyük ideallardan güc alıb problem-lərini həll etmişlər. Məhz ona görə də əvəzsiz şairimiz H.Arif "...Füzuli çəkəni, Sabir çəkəni dəvələr daşıyb, fillər çəkməyib" – deyirdi. Folklorşunas alimimiz S.Qəniyevin etdiklərinin, gördüklerinin qaynağı həmin klassiklərdir, onların müəyyənələşdirdiyi ideallardır və onların əvəzsizliyindən, dönməzliyindən irəli gelir... Şirvan bütün zənginlikləri ilə sirdi, möcüzədi, ecazkarlıqlarla doludur. Yalçın qayalar, əsərərəngiz füsünkar təbiət, dağları, daşları tarixin hansı hadisələrinə şahidlik etməyibdir. Onların duruşunda, baxışında, bütünlükde görkəmində etnosun yaddaş, əxlaq, mənlik etiketləri daşlaşdırıb. Bunların hər birisi oxunmamış kitabdır. Böyük şairimiz S.Vurğun "hər saxsı parçası, hər məzar daşı nəsildən-nəsilə bir yadigardır", deyirdi. Folklorşunas alim S.Qəniyev də bu ecazkarlıqları, sırrı-möcüzəli zənginliyi öz ruhani dünyası ilə fitron dərk edib bu yola çıxmışdır. "Şirvan vurğunu, yollar yorğunu" kitabı folklorşunas alimin ideallarının, arzu və istəklərinin, müqəddəs yoluñ sarbanı olmasının göstəricisidir. Ədəbi-mədəni mühiitin nümayəndələrinin fikir və yazılarından verilən nümunələr folklorşunas alimin gördüklerinə münasibətin ifadəsidir. B.Nəbiyev, Ə.Cəfərzadə, M.Həkimov, Q.Namazov, Ə.Cəfərzadə, N.Həsənzadə, Z.Yaqub, X.Məmmədov, A.Nəbiyev, Q.Paşayev, E.Məmmədli, M.Qasımlı, C.Əkbərov, A.Qasımov, M.Əyyubova, Z.Nəbi-zadə, A.Hacılı, M.İmanov, Ə.Ol, E.Abdullayeva, N.Xudiyev, Ə.Xələfli və b. kimi görkəmli ədəbiyyat, sənət adamlarının dedikləri öz qaynağımı folklorşunas alimin görüdüyü savab işlərdən alır. S.Qəniyev görüdüyü böyük və həm də müqəddəs işləri ilə bizlərə nümunədir. Milli-mənəvi dəyərlərə sahib durmağın klassik göstəricisidir. "Şirvan vurğunu, yollar yorğunu" kitabında olanlar isə bu böyük-lüyün açıqına, qıymətləndirilməsinə hesablanmış fikir və mülahizələr toplusudur. Şirvanın vurğunu olan alimimizə münasibətin ifa-dəsidir. Altıñ beş illik ömrü yoluñ astanasında ruhani bir sevinc paylaşmasıdır.

zəl alim və pedaqoq M.Mahmudbəyovdan bu yana görkəli işlər görülmüş və müxtəlif səviyyələrdə fikirler yürüdürülmüşdür. Ancaq məqsədönlü, sistimli və ardıcıl olan fundamental işlərin görüləməsi Seyfəddin müəllimin adı ilə bağlıdır. O, mühiiti qarışqarış gəzmiş, elə bir oba, kənd, qəsəbə və şəhər olmamışdır ki, orada xalq ədəbiyyatı bilicilərini təpib onunla səhbət qurmasın. İç dünyasında olan nəğmə, bayatı, əfsanə, rəvayət, nağıl, dastan və s. nümunələrini toplayıb xalqa çatdırmaq onun ən müqəddəs amalı kimi görünür. Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin üzvü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Şamaxı bölməsinin sədri S.Qəniyev təkcə folklorşunas kimini ədəbi ictimaiyyətde təmsil olunmur. O, Şirvan klassik ədəbiyyatının öyrənilməsi, araşdırılması, onların əsərlərinin arxiv və cünglərdən çıxarıllıb ədəbi ictimaiyyətə töqdim olunması baxımından da əvəzsizdir. Bir vaxtlar Şirvanın 350 şairi haqqında bilgi verən folklorşunas alimimiz sonrakı araşdırımlarında bunların sayı 2555-ə çatdırıldı. Bu özlüyündə böyük göstəricidir. Mühiitin tarixini, ədəbi-mədəni mənzərəsini, ruhani dünyasını aydınlaşdırmaq üçün bu zənginlik lazımi qədər əsaslı material verir. Həmin zənginliyə diqqət yetirdikdə